

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

INSTITUTE FOR PROTECTION OF THE MONUMENTS OF
CULTURE AND MUSEUM

STRUMICA

MUSEUM CHRONICLE

**(COLLECTION OF WORKS ON THE OCCASION
OF 65TH ANNIVERSARY OF “INSTITUTE AND
MUSEUM” - STRUMICA)**

Strumica
2017

**ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА**

МУЗЕЈСКИ ЛЕТОПИС
(ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ПО ПОВОД 65 ГОДИНИ
„ЗАВОД И МУЗЕЈ” - СТРУМИЦА)

Струмица
2017

УРЕДНИЧКИ ОДБОР

м-р Васил Ѓоргиев-Лиќин, главен уредник

членови:

Александар Циќимов
Живко Велковски
Радмила Ташева
Маргарита Атанасова
Славица Тасева,
Илија Сувариев
Ване П. Секулов

м-р Зоран Рујак
Василка Ѓеоргиева
Пенка Мишева
Бранко Ѓоргиев
Никола Маглешев
м-р Душко Цветанов

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”,
Скопје

94(497.7)(082)

МУЗЕЈСКИ летопис : (зборник на трудови по повод 65 години
„Завод и музеј “- Струмица) / [главен уредник Васил Ѓоргиев-Лиќин]. -
Струмица : НУ Завод за заштита на спомениците на културата и Музеј,
2017. - 164 стр. : илустр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - На наспор. насл. стр.: Museum chronicle : (collec-
tion of works on the occasion of 65th anniversary OF “Institute and Museum”
- Strumica). - Библиографија кон трудовите. - Summary кон трудовите

ISBN 978-608-65524-9-7

а) Македонија - Историја - Зборници
COBISS.MK-ID 104657418

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА
ОДДЕЛЕНИЕ ЗА ИСТОРИЈА И ИСТОРИСКО КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

ЕДИЦИЈА - ЈУБИЛЕИ
КНИГА 2

проф д-р ПЕТАР НАМИЧЕВ, ЕКАТЕРИНА НАМИЧЕВА

Универзитет “Гоце Делчев” - Штип

ПРОСТОРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ТРАДИЦИОНАЛНАТА ГРАДСКА КУКА ОД 19 ВЕК ВО СТРУМИЦА

Вовед

Периодот на османлиското владеење во станбената градба продуцирал ограничувања во однос на висината на градбите, просторниот капацитет, при што се формирани групации – станбени јадра. Зголемување на бројот на населението и повисоката економска моќ на населението, се основните фактори за следење на станбениот и урбаниот развој на градот. Според пописот во Струмица (1519 год) градот имал 2780 жители, додека според турски извори во 16-от век се споменуваат 22 маала и 3530 жители (Стојановски, 1989). Според патеписите на Евлија Челебија во 17 век, градот бил силен економски центар каде се одржувале саеми за трговија со најразлична стока и со околу 2040 куќи изградени во приземје и кат, со густ распоред (Celebi, 1967). Во периодот 1839 до 1880 година се создава богат слој на трговци од страна на христијанското население, кои се дел од високите аристократски слоеви, кои имаат големо влијание во општествениот и политичкиот живот на градот (Зографски 1967). При крајот на 19-от век градот Струмица броел 10.160 жители (Кънчов 1996). Пред балканските војни, според одредени извори, тој достигнал 25.000 илјади жители, кога бил разорен, опожарен и разурнат, со што бројот на жители се намалил на 6098 (Панов 1989). Во овој период голем дел од куќите исчезнале, со што се прекинал континуитетот на развој на станбените објекти, но се создал простор за развој на нови групации на куќи. Прегледот на историските услови и развојот на градот наведува на заклучок за постоење на богат станбен фонд кој потекнува, во најголем број, од 19 век.

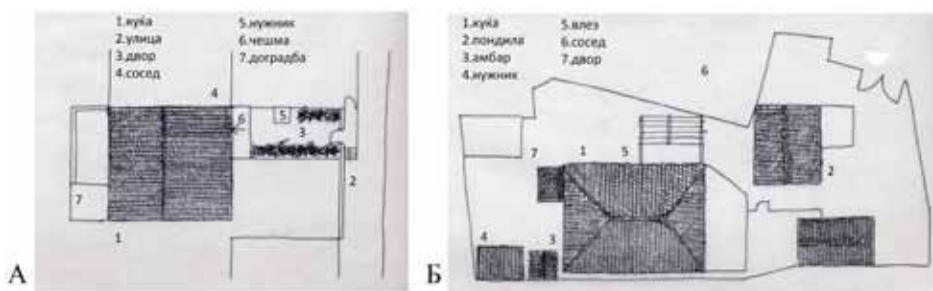
Заради обезбедување на слични услови на околината, на сите станбени градби се зголемила катноста на објектите, со што се овозможило да се задоволат зголемените просторни потреби на семејствата, притоа да не се нарушат инсолацијата, визурите кон околината и градот, густината на изграденост и взаемниот сооднос на групациите на куќите.

1. Урбан простор – куќа

Просторот на градот каде се развивале станбените објекти е на јужната страна од градот, каде му било дозволено на христијанското население да формира своја групација, на стрмен терен. Тесната локација за градење на куќи наметнала просторен концепт на куќата кој се развивал во височина. Во зависност од дадената локација, едната страна на габаритот на куќата излегува на главната улица (сокак), што условува развивање на просторот на куќата во длабочина и често издолжување на основата на куќата.

1.1. Локација

Поврзувањето на локациите во една просторна целина создало флексибилен взаемен однос на просторниот распоред, од урбанистички аспект, каде основното правило се одредувало според потребите и условите на локацијата. На тој начин, правилноста на примената на геометриски форми во основа се трансформирал во неправилни форми на дворното место, каде габаритот на куќата и помошните објекти во дворот биле распоредени според логичен, функционален просторен концепт. Од теренските истражувања можат да се издвојат неколку основни концепти кои произлегле од постојаната трансформација на урбанистичките услови, разрушувањата на куќите особено во периодот на Првата светска војна и повторното градење (или санирање) со поинаков концепт, прилагоден на актуелните потреби на едно просечно семејство.

А. Минимални просторни димензии на дворно место, Б. Концепт на дворно место од градска куќа, под влијание од рурален стопански двор

Сл. 1. Различни типови на дворно место во градот

А. Најчесто просторот на дворното место е тесен, со минимални димензии, со пристап преку порта, од сокакот (улица), каде најчесто се формира градина со декоративни растенија. Најчесто, правилниот габарит на куќата се поставува во средината на локацијата во линија

со соседните објекти или поблиску до линијата или на самата линија на улицата.

Б. Дворно место каде покрај доминацијата на габаритот на куќата, во дворот се наоѓаат: летна кујна, амбар и сл. Овој просторен концепт е сличен со руралниот начин на организација на дворното место и под влијание од стопанскиот двор, односно применет во делот на градот каде има зголемени просторни услови за просторен развој на дворното место.

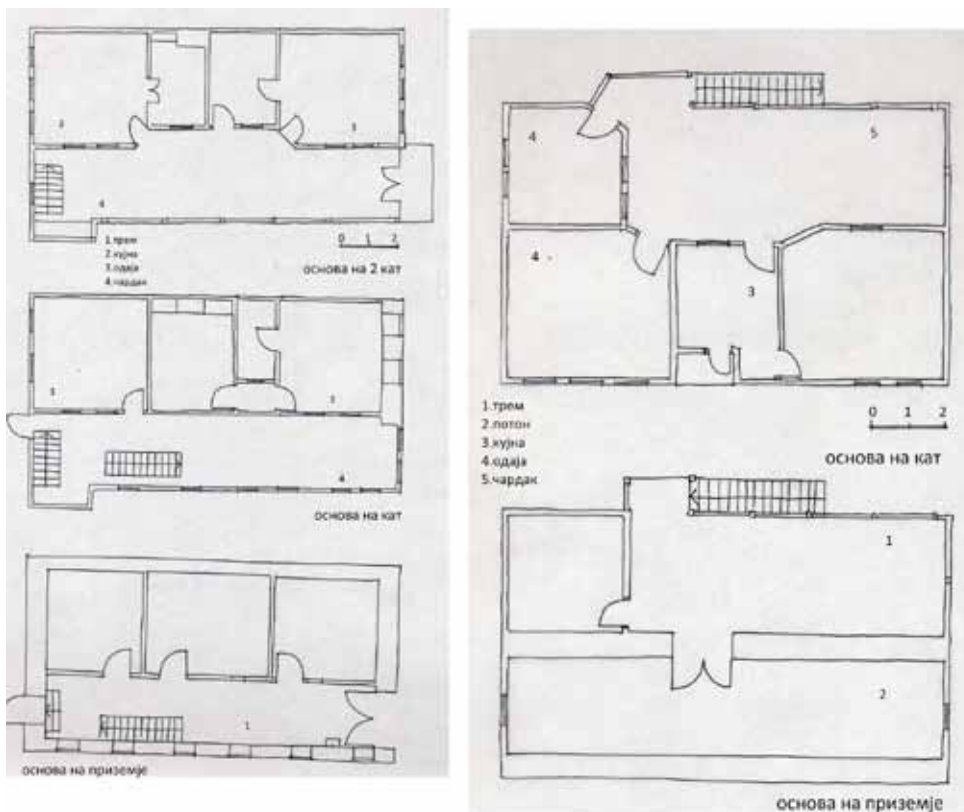
Дворното место било оградено со камен сид, пристап обезбеден преку двокрилна порта, со положба на средината или на аголот од дворното место. Најчесто, во дворното место имало нужник, штала, амбар, градина, летна кујна, трем, скали кои водел кон катот и сл. Дворното место претставува преоден простор од јавниот социјален простор, кон приватниот изолиран од јавноста. Во периодот на турската управа постоеле ограничувања во однос на големината на дворното место, при што просторот максимално имал функционална улога и рационалност на искористеност на просторот.

1.2. Пристапот до куќата се остварува преку директно поставена порта на предниот сид од куќата (поврзан со улицата) или преку дворното место, преку патека, каде куќата е поставена во средината или оддалечена од линијата на улицата.

1.3. Просторната структура на урбаната локација која се развивала во период од неколку столетија, формирала одредени приоритети. Основниот функционален концепт се задоволува со просторната концепција на куќата, и врз чија основа се добива формата на дворното место. Значаен фактор во обликувањето е обезбедувањето одредени **визури** кон околниот простор и градот(каде тоа било возможно). На тој начин, приземјето најчесто било поврзано преку тремот (ѓезентија) или отворени простори со дворното место, со кое формирале складна просторна целина. Просторниот развој на куќата со сите содржини се ориентирал кон височина, од каде се обезбедувале визури кон околината и соодветен однос кон инсолација на просторот на куќата.

2. Просторен концепт на куќата

Традиционалната куќа подразбира конструктивно – просторен концепт на градбата каде се применуваат основните природни материјали(камен, дрво и земја). Интензитетот на градење бил забележан со зголемување на бројот на населението и економскиот растеж на градот во 18, 19 и почетокот на 20 век. Куќата била прилагодена на климатските потреби, конфигурацијата на теренот на местото каде била лоцирана, според реалните димензионирани потреби на економската моќ на семејството, при што се одредувала просторната структура на внатрешниот концепт.

Сл.2.Основи на куќа во две и три нова, куќа на Николов Јордан, куќа на Хаџитошеви, Струмица, 19 век

2.1. Просторен концепт во хоризонтала

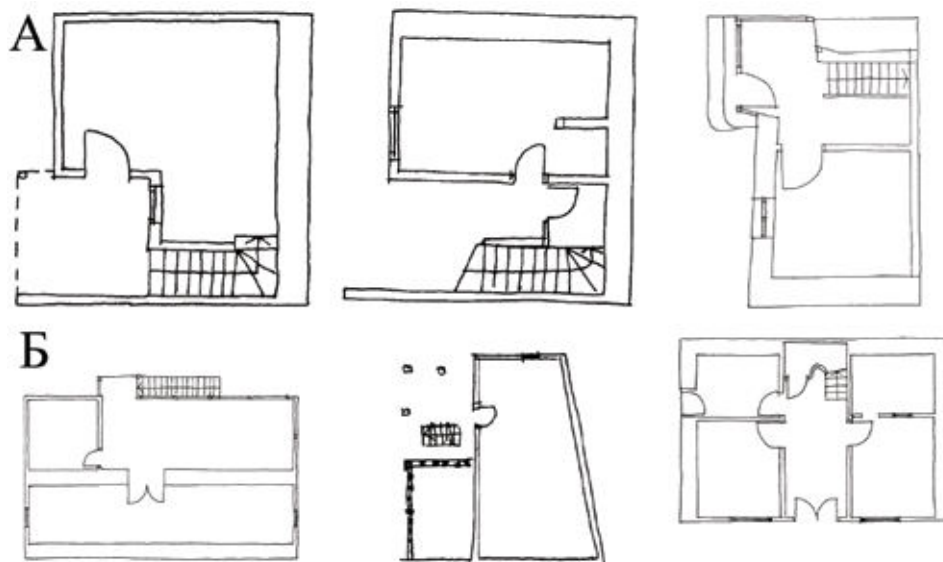
Просторната организација во едно ниво зависи од моделот на просторот во хоризонтална насока. Примената на одреден концепт на распоредот на просториите по сите нивоа, односно дали се применети принципите на симетрија, асиметричност или слободен распоред на просториите, функционално се развива во едно ниво. Поврзувањето најчесто е со скали, кои се применуваат како еднокраки, двокраки, полукружни и сл. Најчесто насоката на поврзување од приземјето, преку теренот, скалите водат кон катот, односно чардакот од каде се поврзуваат одаите, според својата намена (зимска, летна, сандак одаја - остава, гостинска и сл.). Притоа, основниот концепт на просторен распоред се прилагодува на сите нивоа (две или три) во вертикала, односно тоа влијае на хоризонталниот распоред на просториите.

Според значењето и големината на просторот, посебен акцент се посочува на одредени простории, (т.е.) во приземјето доминира тремот

или оставата, односно чардакот или бројот и големината на одаите на катот. На тој начин и распоредот во хоризонтала е зависен од вертикалната структура на просторот на градската кука во Струмица.

2.2. Просторен концепт на кука во вертикала

Приземјето имало, најмал по површина, габарит поради прилагодување кон падот на теренот и создавање на подлога за основа со правилна геометриска форма на катовите. Од приложените примери може да се констатира основата на приземјето, каде доминира просторот на тремот со најголема површина, со скали, и помошни простории, визба (потон), нужник, амбар и сл. Приземјето е изведено со камени сидови како подлога за просторното решение на катот. Иако, најчесто, приземјето и вкопаните подруми имаат иста функција за поставување на помошните простории, тие се третираат како вкопани подрумски или надземни приземни нивоа од габаритот на кукавата.

А. Основи на приземје како дел од основата, со трем

Б. Основи на приземје со идентичен габарит со катот

Сл.3. Различни видови на основа на приземје врз основа на големина

Често, според одредени функционални правила, за рационална искористеност на просторот се проектира простор на мезанин или меѓукат, каде се сместени најчесто, помошни простории или зимска

одаја, зимска кујна, остава (*хуџера*) и сл.(Грабријан , 1986). Поретко се сретнува чардак (со огниште), перална, кујна и сл.

Во зависност од просторниот концепт во вертикала, се појавуваат објекти во две или три нивоа. **Првиот кат** најчесто е со чардак и одаи, кои имаат помошна одаја или остава за чување на гардероба и покуќнински работи, а се нарекувала и *јатакл'к*(Хациева, 1989), односно терминот е применет од простор за криење при одредени ситуации за време на османлиското владеење. Кујната или просторија –*куќа* се поставувала на првиот кат каде се организирила подготовката на храна, со остава за чување на храна (*кирел, хуџера*).

Вториот кат, кај објекти во три нивоа, има често слична просторна содржина како претходното ниво, со збогатување на внатрешната декорација во одаите, и потенцирање и зголемување на површината на чардакот. Највисокото ниво има добри визури кон околниот простор, се издигнува на највисока возможна положба, за да доминира кон околните соседни објекти.

А. Пресек низ градска кука во две нивоа

Б. Пресек низ градска кука во три нивоа, со вкопан подрум

Сл.4.Изглед на пресек на кука во две и три нивоа, Струмица, 19 век

2.3.Просторни

Основниот концепт на одредување типологија на условно третиран модели на просторни решенија, се поврзува со формата на чардакот, односно неговата положба во однос на просторното решение на габаритот на куќата. Притоа, одаите се распоредени според потребите или според начинот на нивно користење. Затоа се нарекуваат зимска,

А.Положба на чардакот по средината на основата, симетрично поставен

Б. Аголна положба на чардакот во однос на основата

В.Положба на чардакот по целата ширина или длабочина на основата

Г. Неправилна форма на чардакот во основата

Сл.5.Типологија на основа на кат во однос на положба на чардакот, струмичка куќа, 19 век

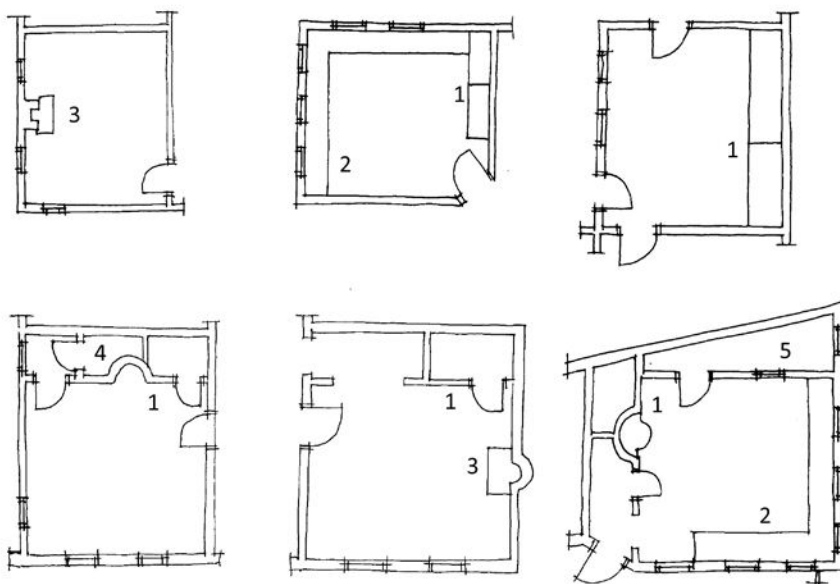
Од овие причини, чардакот игра значајна улога при функционирањето на просторниот концепт, кој ги сублимира и прилагодува сите функционални потреби во хоризонтална и вертикална насока на поврзување на сите просторни содржини на куќата. Струмичката куќа ги применила основните форми на површината на чардакот, на начин со кој се прилагодил кон развој во длабочина од уличната линија, но и во височина, каде најтипична е куќата со отворени

чардаци на три нивоа.

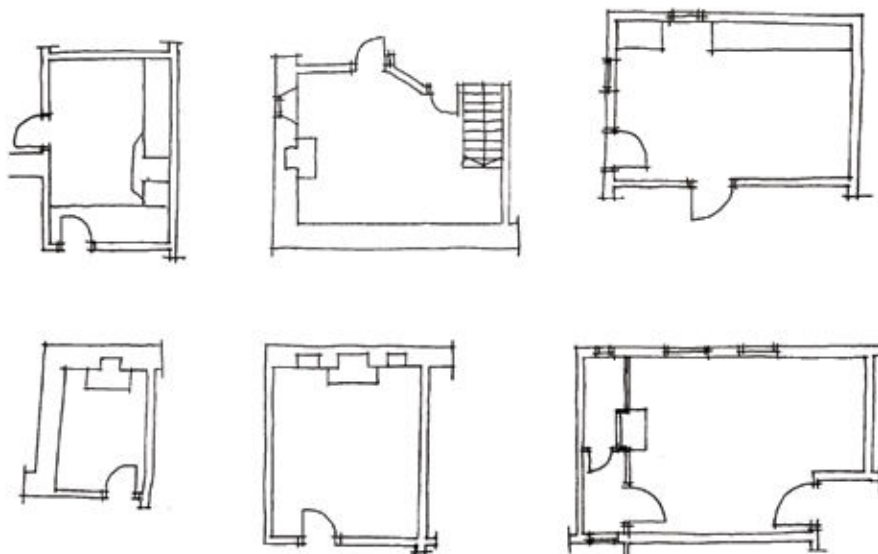
3.2. Просторна форма на одаја

Одајата во градската кука содржи различна опрема во зависност од намената, која опфаќа повеќе функции за одмор, исхрана, прием на гости, спиење, разговор и домашни работи. Притоа, се разликува одаја за престој преку денот, зимска или летна одаја, репрезентативна гостинска одаја што означува дека нејзината функција е строго дефинирана. Според тоа, просторот се опремува најчесто со огниште, со намена за затоплување и декорација, миндери кои се поставуваат под прозорците, мусандри во чиј состав најчесто се декоративни полица и *амамџик* (бања). Во просторот на одајата, но со скриен влез или како посебна просторија со долапи, се нарекува *јатакл'к*, во функција на складирање на покуќнински предмети и облека. Со поставување на содржините на страничните сидови од просторот, средината се остава слободна за различна намена и во функција за лесна трансформација на просторот.

Положбата на одајата на катот, тежнее кон извесна правилна геометриска форма на просторот, со тенденција на исправување на формата на основата на катот, што се овозможува со примена на еркерите, кои се исфрлени од линијата на габаритот, често и на страната на улицата.

Сл.6. Организација на просторот во одаја од градска кука, Струмица: 1.мусандра, 2.миндер, 3.огниште, 4.амамџик (бања), 5.простор -јатакл'к

Сл.7.Организација на просторот на кујна (куќа) за подготовка на храна од градска куќа, Струмица, 19 век

4.Поврзаност на просторот од ентериерот со екстериерот

При анализа на просторните карактеристики во однос на висината на просториите, се практикуваат одредени правила кои се прилагодуваат на условите на локацијата. Висините се применуваат во однос на нивото на кое се поставува просторијата, во однос на страните на светот, односно количината на светло кое навлегува од прозорците. Притоа, висината на просториите во приземјето се движи од подрум, *ќирел* или трем со 195 см, 210 см, 270 см (П+1). На катните височини се применува димензија од 220 см, 225,240- 295 см(П+1), а вториот кат со 285 см, особено на чардакот и одаите. Според анализите, димензијата на висината во просторијата се зголемува со катноста, но применети се конструктивни системи каде висината во подрумските простории е поголема од катните. Во најголем број примери на куќи, најголема висина е применета на вториот кат каде е поставен отворен чардак, со максимална отвореност кон околниот простор и природно осветлување. Оваа карактеристика на отворен чардак е особено специфична за струмичката градска куќа, со поврзување на дрвените столбови со лачна завршна конструкција, која најчесто е применувана во 19-от век.

Сл.8.Изглед на софа, исфрлен дел од чардак, струмичка кука, 19 век

Чардакот имал најголема површина (околу 40 м²), во однос на другите простории во куќата. Дел од просторот се организирал со

подигнат подест, со правоаголна форма, на едниот агол од чардакот, често исфрлен надвор од линијата на габаритот, еден вид на платформа за седење- софа, каде се чувствувал проевот во текот на летото. Овој просторен сегмент е применет под влијание на османлиската станбена просторна структура, каде софата или трон, бил задолжителен елемент, дел од просторот на чардакот.

Сл.9.Изглед на фасади каде се препознава концептот на внатрешниот простор според распоредот и ритамот на прозорците и вратите

Стандардизацијата на одредени елементи во просторот можеме да ја анализираме, како компактна средина, каде се усогласени просторните и конструктивните елементи во складна концепција. При планирањето и градењето на куќата се применува систем на димензионирање врз основа на конструктивниот скелетен систем на дрвени греди, вклопени во бондручна конструкција, кои овозможуваат вметнување на вградени елементи од ентериерот (мусандри, долапи, врати, тавани). Притоа, градителите воделе сметка за преостанатиот слободен простор да има форма и димензија, прилагодена на потребите и антропометријата на човекот. Воспоставената композиција на целината задоволувала сегменти поврзани со создавање на рамнотежа од функционален, технички и економски аспект на доживување на внатрешниот простор.

Поврзаноста на внатрешниот простор е во взаемна врска со поставувањето на фасадната композиција, која е видлива преку распоредот на волумените, односно положбата и ритамот на прозорците, вратите, еркерите, одредени фасадни сегменти, ризалит, фронтон, кои ја нагласуваат хоризонталната или вертикалната тенденција на фасадната

композиција. Притоа, просторната организација е во корелација со композицијата на фасадата, како централна композиција во однос на оската на симетрија која се третира како огледална, со пресликување на двете половини, или со отстапување и добивање на ефект на контролирана асиметричност.

Заклучок

Врз основа на теренските согледувања, можеме да констатираме дека на територијата на Струмица постојат голем број на градби, кои е треба да се забележат поради нивната оригинална форма, произлезена од секојдневните потреби на населението. Оваа категорија на станбена архитектура од урбаната средина, претставува значаен дел од градителското наследство во овој регион, што ја потврдува потребата за негово зачувување од понатамошно исчезнување. Основните просторни вредности на станбената архитектура се примената на просторниот концепт од османлиските станбени објекти, прилагодени и симплифицирани во стилот на балканската архитектура од истиот период. Притоа, значајна улога имале автохтоните градителски тајфи кои успеале на оригинален начин, да ги применат и прилагодат принципите на градење на бондручниот систем со локалните вредности и сфаќања, кои биле сочувани и негувани во периодот на повеќе столетија. Примената на станбени објекти на две и три нивоа, прилагодувањето на просторот кон конфигурацијата на теренот, тенденцијата на зголемување на висината и отвореноста на просторот на куќата кон надворешниот простор, вегетацијата, насочувањето на визурите кон панорамата на градското јадро од урбано ткиво, формирањето на отворени простори од чардакот со примена на софа (трон) се јасно изразени специфичности, кои ја прават различна и особена струмичката градска кука од 19 век. Со примената на кујната (*хуџера*), или кука, како централен простор околу кој се организира функционално просторната организација, често се практикувала и летна кујна која се поставувала во дворното место или дел од тремот. Организацијата на просторот на одајата, со богато опремени мусандри и бања (*амамшик*) кој е остаток од муслиманскиот станбен просторен комплекс, со скриената одаја - *јатакл'к* се значајни карактеристични просторни елементи.

Преку интензивирање на економските и трговските врски кон Западна Европа, зајакнува христијанската граѓанска буржоазија, која има потреба да ги пренесува елементите од станбеното живеење на високоразвиената култура од Европа. Зголемувањето на стандардот е

резултат на економската моќ, која се манифестира во просторот, односно внатрешната содржина на куќата. Притоа, се збогатува структурата на просторот на кујната, се зголемува димензионирањето на просториите, се збогатува внатрешната европеизирана опрема со покуќнина, настанува трансформација на чардакот, од работен простор во простор за одмор и репрезентативен простор, преку кој се остварува и контактот со околината, односно надворешниот простор. Во таа насока се задоволува тенденцијата на индивидуалните потреби на комоцијата на внатрешниот простор да се надополни со дефинираното чувство на однос кон природата, преку организација на дворното место, со внесување на вода, градина и зеленило.

Насоката на поврзување на внатрешниот простор се реализира низ неколку слоеви и сегменти и постепена трансформација на просторот од интимен кон јавен. Внатрешниот простор на куќата се сублимира од одаите кон чардакот со насока на постепена трансформација кон јавниот простор. Насоката на движење од просториите(одаите, кујната, остава) преку вратите се насочува кон средишната, централна просторна точка на чардакот. Просторот на чардакот претставува преоден полуотворен или затворен простор, со исфрлен дел од чардакот -*софа (доксам)*, од каде се остварува уште непосреден контакт со дворот, односно природата. Дворното место претставува меѓупростор од внатрешниот простор кој води кон поврзување на завршната точка на улицата, односно јавниот простор. На тој начин се остварува комплетна комуникација во двете насоки од јавниот кон приватниот простор.

Со примената на просторните решенија кои имаат тенденција на примена на симетријата, се добиваат изразени динамични композиции, како израз на примена на логични решенија со одредена доза на естетика. Преку примената на симетријата која претставува средство на изразување, се постигнува стабилност и хармонија на просторот, со елементи кои создаваат ефекти на декорација и естетика во просторот. Просторната концепција со своите особености влијаела и на целокупниот надворешен изглед на куќата, а со тоа и на формирањето на препознатливоста и духот на градот.

При анализа на станбените простори на Балканот, сличности на просторниот концепт на струмичката кука постојат преку концептот на форма на длабока кука со традиционалната сараевска кука (Grabrijan 1985), со одредени подрачја од западниот дел на Бугарија (Стамов 1989) или одредени типови на куки од северна Грција (Akin 2001). Сличностите се изразени во функционално - просторниот концепт, што е поврзано со развојот на византискиот концепт на просторот, во комбинација со локалните автохтони, социјално- економски услови и традицијата во

градењето. Особено е значајна просторната концепција на куќата во Струмица која, преку градителските тајфи, ги преземала и применувала достигнувањата во просторниот развој на станбената архитектура од регионите на Балканот.

Висока фаза во еволуцијата на просторниот развој, кој се базира на повеќевековната станбена традиција и култура на живеење, градската кука во Струмица достигнала во 18 и 19 век. Поради лесната и крива конструктивна концепција, но и големиот број на пожари и разрушувања не оставиле доволно сочувани градби, од каде би можеле да ги истражуваме градителските вредности на комплексноста на станбениот простор. Во втората половина на 20 век, па се до денес, мал е бројот на сочувани објекти од каде може да се донесат одредени заклучоци за архитектонско - просторните вредности на станбената архитектура.

Литература:

- Dusan Grabrijan, Bosansko-orientalska arhitektura v Sarajevu s posebnimozromnasodobno, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1985, 81,83,92,96.
- Душан Грабријан, Македонска кука, Мисла, Скопје, 1986.
- Данчо Зографски, Развитокот на капиталистичките елементи во Македонија во време на турското владеење, Скопје, 1967.
- Васил Кънчов, Македонија-Етнографија и статистика, София, 1996, 159.
- Јован Ф. Трифуновски, Струмички крај, Скопје, 1979.
- Петар Намичев, Традиционалното градителство во струмичко од 19 и почетокот на 20 век, Зборник Етнологија, бр.4, Музеј на Македонија, 2009, Скопје, 53-72.
- Петар Намичев, Традиционалната архитектура во Струмица и струмичко, ЗЗСКМ- Струмица, Струмица, 2014.
- Петар Намичев, Градската кука во Струмица од 19 и првата половина на 20 век, Зборник на трудови во спомен на Емилија Петковска, ЗЗСКМ-Струмица, Струмица, 2014, 233-264.
- Марула Николоска, Градските куки од 19 век во Македонија, РЗСК, Скопје, 2003.
- Бранко Панов, Струмица за време на Балканските и на Првата светска војна, Зборник на трудови по повод 35 годинишнината од основањето на Музејот во Струмица, ЗЗСКПМ- Струмица, Струмица, 1989, 239-265.
- Александар Стојановски, Градот Струмица во XVI век, Зборник на трудови по повод 35 годинишнината од основањето на Музејот во Струмица, ЗЗСКПМ- Струмица, Струмица, 1989, 131-144.
- Јасмина Хациева – Алексиевска и Радомир Волиџец, Старата струмичка

куќа- архитектура што исчезнува, Зборник на трудови по повод 35 годинишнината од основањето на Музејот во Струмица, ЗЗСКПРМ-Струмица, Струмица, 1989, 203-213.

-Стамов С., Българската жилишна архитектура (15-19 век), БАН, София, 1989, 72,74,81.

-Akin N., Balkanlarda osmanli donemikonutlari, Literatur Yayincilik, Istanbul, 2001, 38-42, 94-109.

-Evlija Celebi, Putopis, odlomci o jugoslovenskim zemljama, Svjetlost, Sarajevo, 1967, 572-578.

professor Petar Namichev, Phd / Ekaterina Namicheva
University of “Goce Delchev” - Shtip

SPATIAL FEATURES OF THE TRADITIONAL CITY HOUSE FROM THE 19 CENTURY IN STRUMICA

Summary

The city house in Strumica in the 19 and the beginning of the 20 century contains certain spatial and architectonic values. The article contains a description of the spatial housing concept, the typology of the spatial characteristics in the development of the house in a horizontal and vertical direction, where are presented the basic types of spatial disposition of rooms on two or three levels. In that respect are important the spatial features of the house expressed through the shaping of the rooms and their mutual relationship, which fit into a harmonious spatial and functional entirety. The features of the Strumica town house are recognizable through the formation of a local building expression, with recognizable spatial contents (open oriels, kitchens, guest rooms) – as a part of the features of the Ottoman architecture and the local specificities of the residential architecture of the Balkans.

СОДРЖИНА

ВОВЕДНИ ЗАБЕЛЕШКИ.....	7
ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ, МЕСЕЦОСЛОВОТ НА АСЕМАНОВОТО ЕВАНГЕЛИЕ И ПОСТАРИОТ МОНУМЕНТАЛЕН ЖИВОПИС ВО МА КЕДОНИЈА.....	13
ВОЈИСЛАВ САРАКИНСКИ ВАНЧО ЃОРЃИЕВ, ПОВТОРНО ЗА ОРБЕЛОС – ПРИЛОГ КОН ТОПОНИМИЈАТА НА АНТИЧКА МАКЕДОНИЈА.....	27
АЛЕКСАНДАР АТАНАСОВСКИ, ВРСКИТЕ ПОМЕЃУ МАКЕДОНИЈА И ХРВАТСКА ВО СРЕДНИОТ ВЕК.....	42
ВАСИЛ ЃОРГИЕВ-ЛИКИН, ЛЕТОПИС ЗА ЖИВОТОТ И ДЕЈНОСТА НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ.....	54
ЗОРАН РУЈАК, СРЕДНОВЕКОВНАТА ФОРТИФИКАЦИЈА НА ЦАРЕВИ КУЛИ-СТРУМИЦА (ОД 11 ДО 14 ВЕК).....	80
ДУШКО ЦВЕТАНОВ, СРЕДНОВЕКОВНИ НЕКРОПОЛИ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО (XI - XIVвек): преглед, убдикација и поврзаност со црквите.....	102
ЕЛИЦА МАНЕВА, НАУШНИЦИ ОД НЕКРОПОЛАТА ВОДОЧА КАЈ СТРУМИЦА.....	118
ВИКТОР НЕДЕСКИ, СВЕТИ КОНСТАНТИН КАВАСИЛА КАКО СТРУМИЧКИ ЕПИСКОП.....	135
ЃОРДАН ТАБОВ, ЮСТИНИАНА ПРИМА И ИМПЕРАТОР МАНУИЛ КОМНИН.....	144
ДОБРИЛА МИЛОВСКА, ПРОТОПОП ЈОАН КРАТОВСКИ- КНИЖЕВНИК И ИЛУМИНАТОР ОД XVI ВЕК.....	157

НИКОЛА Д. САРАЛИЈА, МАНАСТИРОТ СВ. БОГОРОДИЦА ЕЛЕУСА ВО ВЕЛЈУСА – КУЛТУРЕН И ДУХОВЕН ЦЕНТАР НИЗ ВЕКОВИТЕ.....	172
ПЕТАР НАМИЧЕВ / ЕКАТЕРИНА НАМИЧЕВА, ПРОСТОРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ТРАДИЦИОНАЛНАТА ГРАДСКА КУЌА ОД 19 ВЕК ВО СТРУМИЦА.....	181
ВЕРА СТОЈЧЕВСКА АНТИЌ, ОД ИСТРАЖУВАЊАТА НА ХРИСТИЈАНСКИ ОБЈЕКТИ ВО СТРУМИЧКО, ВО 2008 ГОДИНА.....	196
АНА ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА, МИСТИЧНОТО ПАТУВАЊЕ НА ЈУНАКОТ ВО ЗАДГРОБНИОТ СВЕТ – ШАМАНИСТИЧКИ МОТИВ ВО СКАЗНИТЕ ОД СТРУМИЧКИОТ РЕГИОН (АНАЛИТИЧКИ ПРИСТАП).....	202
ОЛИВЕР ЦАЦКОВ, ВЛИЈАНИЕТО НА СТРАНСКИТЕ ПРОПАГАНДИ ВРЗКНИЖЕВНОТОТВОРЕШТВО НА МИЛАДИНОВЦИ.....	225
ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА, ХРАНАТА ВО МАКЕДОНСКАТА ОБРЕДНО - ОБИЧАЈНА ПРАКТИКА (ОД ЕТНОЛИНГВИСТИЧКИ АСПЕКТ).....	231
САШО ЦВЕТКОВСКИ, ИКОНАТА НА СВ. ГЛИКЕРИЈА ОД ГАЛЕРИЈАТА НА ИКОНИ ВО СТРУМИЦА.....	244
ДАВЧА СПАСОВА, ЕДНА БРОНЗЕНА ИКОНА СО ПРЕТСТАВА НА СВ. КИРИК И ЈУЛИТА ОД ВОДОЧА.....	257
ПЕНКА МИШЕВА, ПОСМРТНИ ОБИЧАИ ВО СТРУМИЧКО, С. МОНОСПИТОВО.....	266
ИЛИЈА СУВАРИЕВ, ПОДАТОЦИ ЗА ВЕЌЕ ИЗУМРЕНИ ЗАНАЕТИ ВО СТРУМИЦА.....	280
РОБЕРТО ТРАЈКОВСКИ, ВОЕНИТЕ ДЕЈСТВИЈА НА ВЕРМАХТОТ ЗА ЗАТВОРАЊЕ НА СТРУМИЧКИОТ ПРЕВОЈ, ВО ТЕКОТ НА СЕПТЕМВРИ 1944 ГОДИНА.....	289

БРАНКО ЃОРГИЕВ, ОРУЖЈЕ КОРИСТЕНО ОД БОРЦИТЕ НА ЧЕТВРТАТА МАКЕДОНСКА УДАРНА БРИГАДА.....	294
ИВАН КОТЕВ, МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ПЕСНА ЗА НАРОДНООСЛОБОДИТЕЛНАТА БОРБА ВО СТРУМИЧКО.....	307
ДРАГАН ЃЕОРГИЕВ, ОСВРТ КОН ПУБЛИКАЦИЈАТА, КАТАЛОГ-ОРУЖЈЕ И ВОЕНА ОПРЕМА ОД ЗБИРКАТА НА ЗАВОДОТ И МУЗЕЈ-СТРУМИЦА.....	323
НАДА БАЈРАКТАРОВА, ДОКУМЕНТИ ЗА МОИТЕ ПРЕДЦИ –БЕЖАНЦИ.....	326

ЗАВОД ЗА ЗАШТИТА НА СПОМЕНИЦИТЕ НА КУЛТУРАТА И
МУЗЕЈ – СТРУМИЦА

МУЗЕЈСКИ ЛЕТОПИС
(ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ ПО ПОВОД 65 ГОДИНИ „ЗАВОД И МУЗЕЈ” -
СТРУМИЦА)

За издавачот
Василка Георгиева

Лектор
д-р Виолета Крстеска

Превод од македонски на англиски јазик
Македонка Маџирова

Компјутерска обработка
Никола Новески

Печат
ДПТУ ФОКУС РЕПРО, дооел - Скопје

Тираж
300 примероци

Печатењето на Зборникот на трудови е помогнато од
Министерството за култура на Република Македонија

Министерство за култура

